

บทคัดย่อ

กรุงเทพมหานคร มีอาคารประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมากที่ถูกปรับการใช้สอยตามสภาพสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอาคารที่เคยเป็นพระราชวังและวังในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีคุณค่าในการเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาการปรับการใช้สอยอาคารดังกล่าว เพื่อให้ยังคงรักษาคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็ยังสามารถมีประโยชน์ใช้สอยที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยคัดเลือกวังพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าดิฉกรรจ์ (กรมหมื่นสรวริชัยนรบดี) ซึ่งปัจจุบันคือ ที่ทำการฝ่ายจัดการยานพาหนะและเครื่องมือกล การไฟฟ้านครหลวง โดยการผสมผสานเกณฑ์การประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของอาคาร กับหลักการการบริหารจัดการทรัพยากรกายภาพ

วิธีการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ทำการรวบรวมข้อมูลในด้านประวัติอาคารจากเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ และทำการสำรวจภาคสนาม โดยการใช้แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

จากการศึกษาพบว่า อาคารวังพระองค์เจ้าดิฉกรรจ์ มีการเปลี่ยนแปลงการใช้สอย โดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ ในส่วนของ ผนัง พื้น เพดาน หลังคา ประตู และหน้าต่าง รวมถึงการนำงานระบบประกอบอาคารที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไป ทำให้ความเป็นของแท้ในด้านรูปแบบ วัสดุ สี และมีมือข้างลดลง แต่ก็ยังมีของเดิมหลงเหลืออยู่เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ และเกิดการใช้งานไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานของผู้ใช้งานภายในอาคาร เนื่องจากเกิดปัญหาในเรื่องของแสงสว่างภายในอาคาร เสี่ยงรบกวนจากงานระบบปรับอากาศ และงานระบบป้องกันอัคคีภัย ซึ่งไม่เป็นไปตามมาตรฐานกำหนด จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของอาคารลดลง

สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวข้างต้น มี 2 สาเหตุ คือ 1) การติดตั้งงานระบบปรับอากาศ จึงส่งผลกระทบต่อปรับระดับความสูงของเพดาน รูปแบบประตูและหน้าต่างที่เป็นของเดิม 2) องค์การที่ใช้งานอาคารหรือผู้ครอบครองอาคาร ซึ่งขาดความเข้าใจในการใช้งาน และการบำรุงรักษาอาคารประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง รวมถึงการทำงานของหน่วยงานภายในองค์การที่ขาดการประสานงานและทำงานไม่สอดคล้องกับงานในการอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์

แนวทางในการจัดการสำหรับวังพระองค์เจ้าดิฉกรรจ์ เพื่อให้มีประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการในปัจจุบัน และยังรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของอาคารไว้ มี 2 ระยะ คือ 1) ระยะสั้น ด้านกายภาพ ไม่ควรทำการต่อเติมอาคาร และควรทำการแก้ไขปัญหาในด้านงานระบบปรับ

อากาศอย่างแรงด่วน เพื่อให้โครงสร้างและองค์ประกอบของอาคารกลับคืนสู่สภาพเดิม รวมถึงการรื้อถอนอาคารที่บดบังทัศนียภาพของวังบริเวณด้านหน้า ด้านการบริหารจัดการ ควรทำการปรับโครงสร้างองค์ประกอบให้เหมาะสม และปรับนโยบายขององค์กรเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการใช้งานอาคารประวัติศาสตร์ 2) ระยะยาว ควรลดบทบาทหรือลดการใช้สอยอาคารของหน่วยงานไฟฟ้านครหลวง เพื่อทำการอนุรักษ์และรักษาอาคารให้คงคุณค่าอยู่ดังเดิม

เพื่อให้การปรับการใช้สอยอาคารประวัติศาสตร์มีความสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันในการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพของอาคาร และด้านการบริหารจัดการ สำหรับด้านกายภาพอาคารมีแนวทางดังนี้ 1) โครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ การเลือกใช้วัสดุทั้งของเดิมหรือการนำวัสดุสมัยใหม่มาใช้ควรเลือกให้มีความกลมกลืนและใกล้เคียงกับของเดิม โดยไม่เกิดความขัดแย้งกับอาคาร หรือทำให้คุณค่าของอาคารลดลง 2) งานระบบประกอบอาคาร การติดตั้งงานระบบประกอบอาคารสามารถติดตั้งได้ 2 แบบ คือ ไม่ให้เห็น อาจทำได้โดยการ ซ่อน ผัง ซุด หรือพรางตา และให้เห็นได้แต่ไม่ทำความเสียหาย

สำหรับด้านบริหารจัดการ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) องค์กรที่ใช้งานหรือครอบครองอาคารเหล่านี้ ควรเน้นนโยบายด้านคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของอาคารประวัติศาสตร์ภายในองค์กร และจัดตั้งหน่วยงานภายในองค์กรให้ตรงกับหน้าที่ในการออกแบบและบำรุงรักษาอาคารประวัติศาสตร์ 2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมในด้านงบประมาณ และออกข้อกำหนดในการออกแบบต่อเติมอาคารประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานอย่างชัดเจน หรือ ทำการขึ้นทะเบียนอาคารประวัติศาสตร์ให้เป็นโบราณสถาน เพื่อป้องกันการทำลายคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของอาคาร 3) ผู้ใช้งานอาคาร หน่วยงาน ผู้บริหารต้องได้รับการเรียนรู้และศึกษาในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการบำรุงรักษาและการอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง รวมถึงเจ้าหน้าที่ภายในอาคาร ต้องมีการให้ความรู้ในเรื่องของการใช้งานอาคารประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการช่วยกันป้องกัน และอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์เหล่านี้สืบต่อไป